

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Religiozita v díle Boženy Němcové a Františka Pravdy
Bakalářská práce

Autor: Lucie Lorencová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání
Bc. učitelství – všeobecný základ
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Božena Plánská, CSc.
Oponent práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Hradec Králové, 2019

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lucie Lorencová
Studium:	P16P0059
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Religiozita v díle Boženy Němcové a Františka Pravdy
Název bakalářské práce AJ:	The Religiosity in the Work of Božena Němcová and František Pravda

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce bude zaměřena na průřezový obraz religiozity v dílech Boženy Němcové a Františka Pravdy. První cíl práce bude zjistit, jakou formou a v jakém podání se v dílech těchto autorů religiozita projevuje, včetně toho, co je vedlo k tomu ji takto podávat, bude popsáno jejich kulturní prostředí a další vlivy. V druhé části bude podání obou autorů porovnáno a budou nastíněny shodné body i rozdíly. Práce se také bude snažit najít odpověď na otázku, proč je dílo Františka Pravdy dnes téměř neznámé, přestože v jeho době byly jeho práce velmi oblíbené.

BRABCOVÁ, Anna. Z Nekrasína do Hrádku: životní cesta kněze a vychovatele Vojtěcha Hlinky, spisovatele a vlastence Františka Pravdy : (Nekrasín 17. dubna 1817 - Hrádek u Sušice 8. prosince 1904). Jarošov nad Nežárkou: Obec Jarošov nad Nežárkou, 2004, 32 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-239-3749-9. ČERNÝ, Václav. Božena Němcová 1820-1862: sborník statí o jejím životě a díle. Praha: E. Šolc, 1912, 366 s. LEHÁR, Jan. Česká literatura od počátků k dnešku. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 1082 s. ISBN 978-80-7106-963-8. MĚŠŤAN, Antonín. Česká literatura 1785-1985. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1987. 454 s. NĚMCOVÁ, Božena. Babička. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, 272 s. NĚMCOVÁ, Božena. Karla; Divá Bára; Chudí lidé; Dobrý člověk; Pan učitel. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 285 s. PRAVDA, František. Františka Pravdy Sebrané spisy. Praha: I.L. Kober, 1871, 379 s. PRAVDA, František. Františka Pravdy Sebrané spisy: Ženské srdce; Žárlivý Adam; Ženich se čtyřmi sty zlatými; První čamara u nás; Štěpánův Vít učí se na kněze; Děvče sirotek; Po německu vzdělaný Čech; O Velvary, o Velvary!; Noví manželé; Myslivec podivín. Praha: I.L. Kober, 1872, 379 s. PRAVDA, František. Františka Pravdy Sebrané spisy: Třicet let v Rážově; Matěj sprosták; Zralých Jan si hledá nevěstu; Honec a Pinkas, dva sokové; Pozůstalost bohatého pijáka; Pozůstalost syna nádeníkova; Hapal-Tonička. V Praze: I.L. Kober, 1875, 431 s. PRAVDA, František. Františka Pravdy Sebrané spisy: Matka studentů; Nevěrná milá; Lakomec a jeho dcera; Na výminku. V Praze: I.L. Kober, 1877, 442 s. TILLE, Václav. Božena Němcová. 9. vyd. Praha: Odeon, 1969, 260 s. Život a umění.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Božena Plánská, CSc.

Oponent: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 11.12.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce paní doc. PaedDr. Boženy Plánské, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20. dubna 2019

Anotace

LORENCOVÁ, Lucie. *Religiozita v díle Boženy Němcové a Františka Pravdy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce bude zaměřena na průřezový obraz religiozity v dílech Boženy Němcové a Františka Pravdy. První cíl práce bude zjistit, jakou formou a v jakém podání se v dílech těchto autorů religiozita projevuje, včetně toho, co je vedlo k tomu ji takto podávat, bude popsáno jejich kulturní prostředí a další vlivy. Následně bude podání obou autorů porovnáno a budou nastíněny shodné body i rozdíly. Další otázkou bude problematika vztahů a sňatků a jejich podoba v podání každého z autorů. Práce se také bude snažit najít odpověď na otázku, proč je dílo Františka Pravdy dnes téměř neznámé, přestože v jeho době byly jeho práce velmi oblíbené. Práce bude založená na analyzování povídek autorů a práce s nimi.

Klíčová slova: religiozita, Němcová Božena, Pravda František

Annotation

LORENCOVÁ, Lucie. *The Religiosity in the Work of Božena Němcová and František Pravda*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019, pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor work deals with the presentation of religiosity in the work of Božena Němcová and František Pravda. The first object is to find out how the authors manifested religiosity in their work and which form they used, which includes finding why they used this form and what could influence them. After that, the forms will be compared and there will be given descriptions of identical points and differences. Next part of this work deals with issue of relationships and marriages and their form of presentation by each author. The last question is why almost nobody knows the work of František Pravda, even though it was quite popular during his life. The most important thing in this work is analyzing author's stories and operating with them.

Key words: religiosity, Němcová Božena, Pravda František

Obsah

1	Úvod.....	5
2	O autorech.....	7
2.1	Božena Němcová.....	7
2.2	František Pravda.....	7
3	Religiozita jako pojem.....	9
4	Kontext pro práci s povídkami.....	10
4.1	<i>Dobry člověk</i>	10
4.2	<i>Obrázek vesnický</i>	11
4.3	<i>Sestry</i>	11
4.4	<i>Děvče sirotek</i>	12
4.5	<i>Sládek a jeho schovanec</i>	13
4.6	<i>Ženich se čtyřmi sty zlatými</i>	13
5	Religiozita v povídkách Boženy Němcové.....	15
6	Religiozita v povídkách Františka Pravdy.....	19
7	Porovnání charakteru religiozity.....	24
8	Různé podání svateb a manželství.....	26
9	Oblíbenost autorů tehdy a teď.....	28
10	Závěr.....	30
11	Poznámkový aparát.....	31
12	Použité biblické zkratky.....	33
13	Seznam literatury.....	34

1 Úvod

Česká republika je v dnešní době se svými zhruba 30 % věřících považována za jednu z nejateističtějších zemí světa. Vliv na tuto skutečnost mohl mít historický vývoj, kdy režimy, které zde panovaly zvláště ve 2. polovině 20. století, náboženství příliš nepřály, nebo povaha našeho národa, která je spíše pesimistická a individualistická, lidé se raději spoléhají jen sami na sebe. Osobně jsem se často setkala s názorem, že náboženství je jen „berlička“ pro lidi, kteří si neumějí sami řídit svůj život, a tak se musejí spoléhat na to, že jim ho bude řídit někdo jiný. Naproti tomu ve stoletích dřívějších zde byla snaha rakouského císařství spojit stát s náboženstvím, a tak bylo v těchto dobách náboženství velice rozšířené (samozřejmě je zde otázka, do jaké míry tehdejší data zachycená na papíře odpovídají skutečnosti a zda lidé, kteří se k náboženství hlásili, opravdu reálně žili v souladu s křesťanskými zásadami – právě tím se religiozita zabývá). Není proto divu, že se motivy náboženství a víry hojně objevovaly i v literatuře. Na tuto tematiku jsem se zaměřila zejména proto, že jako věřícího člověka praktikujícího katolickou víru mě zaujala možnost zkoumat, jak lidé víru vnímali dříve a jak ovlivňovala jejich životy.

Cílem této práce bude bližší prozkoumání díla Boženy Němcové a Františka Pravdy s tím, že bude snaha zjistit, jak víra autorů a další okolní faktory a vlivy mohly ovlivňovat jejich způsob psaní. Zkoumání bude tedy zaměřeno hlavně na obraz religiozity u těchto autorů. Jádro práce bude v analýze jejich povídek a zjišťování, nakolik a v jaké formě je v nich přítomna religiozita. Poté bude míra religiozity a její způsob podání u autorů porovnána.

Tito autoři byli vybráni vzhledem k časové blízkosti jejich tvorby, která spadá do 19. století. Zajímavý je kontrast mezi uznávanou a vyzdvihovanou Boženou Němcovou, jejíž dílo zná téměř každý, a mezi téměř neznámým Františkem Pravdou, jehož dílo zůstalo ve stínu. Očekávám, že bude zajímavé prozkoumat známé dílo z jiného pohledu, než jak mi bylo do této chvíle předkládáno, a porovnat ho s téměř neznámým dílem, se kterým se setkávám poprvé. Další rozdíly mezi nimi panují vzhledem k rozdílnému prostředí, ve kterém se pohybovali. Proto se komparace jeví jako vhodná. Bude možné porovnat vliv rozdílného prostředí ve stejné době na osobní styl autorů.

Samozřejmě není reálné, aby bylo zanalyzováno dílo těchto autorů v celém rozsahu, proto bude pozornost zaměřena na šest vybraných povídek. Povídky byly vybrány vzhledem ke své podobné tematice a problematice, kterou se zabývají. Dílo Boženy Němcové zde bude zastoupeno povídkami *Dobrý člověk*, *Obrázek vesnický* a *Sestry*, od Františka Pravdy to potom bude *Děvče sirotek*, *Sládek a jeho schovanec* a *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. Pozornost bude

věnována tomu, jakým způsobem je religiozita v dílech přítomná a jaké jsou rozdíly v jejím podávání. Zaměříme se na chování lidí, jejich skutky, uvažování, vztah k Bohu a další ukazatele upřesňující míru a formu religiozity v dílech.

Součástí práce bude také stručný popis života autorů, zejména proto, že okolnosti jejich života a vlivy, které na ně působily, zčásti také formovaly jejich styl a způsob psaní. Je logické, že František Pravda jakožto kněz katolické církve, a tudíž odborník, se na víru a religiozitu bude dívat trochu jinak než Božena Němcová, řadový člen církevního společenství.

Jak už bylo zmíněno, všechny povídky mají podobnou tematiku, dotýkají se problematiky vztahů, sňatků a zasahování okolí a sociálních faktorů (rodičů, majetkových poměrů...) do nich. Část práce bude tedy věnována také analýze tohoto problému, opět se zaměřením na to, jakým způsobem ho autoři prezentují.

Na konci se podle získaných poznatků bude práce snažit přinést názor na to, proč se dílo Františka Pravdy vytratilo z literárního kánonu a je dnes téměř neznámé, přestože ve své době bylo populární a žádané, zatímco dílo Boženy Němcové se dokázalo udržet a nezapadnout a jeho stěžejní část zná dnes každý žák na základní škole.

Předpokládaný výsledek je takový, že vzhledem k prostředí, ve kterém autoři žili, budou projevy religiozity silnější a viditelnější u Františka Pravdy, který jakožto katolický kněz má vlastně povinnost šířit víru a přibližovat lidi k Bohu, a vložení křesťanských myšlenek a ideálů chování je jedna z možných cest. Také, aniž bych chtěla nějak znehodnocovat víru obyčejných lidí, je zde předpoklad, že katolický kněz, který vystudoval teologii a má tedy pravděpodobně silnou víru a vztah s Bohem, bude více přesvědčený než řadový věřící, jakým byla Božena Němcová.

Domnívám se, že práce může být přínosná hned z několika důvodů – v první řadě poskytuje trochu jiný pohled na dílo Boženy Němcové, které zde bylo zanalyzováno z trochu jiného pohledu, než je obvyklé. Zaměřením se na jinou problematiku, než na jakou jsme u této autorky zvyklí, pomůže podívat se na jinak známé dílo v jiném světle, z jiného úhlu, což může být rozhodně zajímavé. Další přínos, který v práci spatřuji, je seznámení se s jinak téměř neznámým dílem Františka Pravdy, na které bych pravděpodobně jinak jen stěží narazila, ačkoli se jedná o dílo zajímavé, které podle mého názoru rozhodně stojí za přečtení.

2 O autorech

V následující kapitole budou stručně nastíněny životní osudy obou autorů. Považuji za vhodné se s životy autorů seznámit, jelikož prostředí, ve kterém žili, a okolnosti jejich života rozhodně měly vliv na jejich dílo a styl psaní, což zahrnuje i styl podání a míru religiozity v jejich pracích.

2.1 Božena Němcová

Jedna z nejvýznamnějších českých literátek se narodila 4. února 1820 ve Vídni. Na svět přišla jako nemanželské dítě Češky Terezie Novotné, která byla ve Vídni ve službě, a Rakušana Johanna Pankla. Existují ovšem i názory, že Panklovi Barboru, jak dceru pokřtili, adoptovali – v tom případě by mohla být dcerou sestry Kateřiny Zaháňské, u jejíhož manžela Johann Pankl sloužil. Dětství prožila Barunka v Ratibořicích. Přes zimu zde byla se svou matkou, se kterou neměla právě ideální vztahy, a přibývajících sourozenci. V létě Ratibořice ožívaly příjezdem panstva, se kterým přijížděl i otec Pankl. V roce 1825 se do Ratibořic za svou nejmladší dcerou přestěhovala Magdalena Novotná, která zde pobyla pět let, a svou přítomností na svou vnučku zapůsobila. Dalším faktorem ovlivňujícím její osobnost byl pozorovaný život vyšších vrstev na nedalekém zámku. Poznat blíže život na zámku měla v letech 1830-1833, kdy byla poslána na vychování do zámku v Chvalkovicích. Zde se dívka do té doby téměř nevzdělané naskytla možnost ponořit se do tajů zámecké knihovny. V 17 letech svolila po matčině přemlouvání ke svatbě s Josefem Němcem, ve svazku ale štěstí nenašla. Manžel byl překládán z místa na místo, takže se musela celá rodina často stěhovat, navíc jeho plat nestačil k zabezpečení rodiny, která se brzy po svatbě rozrostla o čtyři potomky. Její život tak byl plný jak hmotného, tak citového strádání. Nakonec přemožena starostmi a nemocí umírá v Praze 21. ledna 1862.¹

2.2 František Pravda

František Pravda na svět přijde jako Vojtěch Hlinka 17. 4. 1817 v Nekrasíně u Jindřichova Hradce. Rodiče, oba hluboce věřící, vychovávali své děti k víře a k životu v souladu s Bohem. Od šesti let navštěvoval Vojtěch Hlinka školu v Etyнку, pak ve Žďáře na Moravě a ve

---

¹ *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, 371 s.

DVOŘÁK, Karel, Felix VODIČKA a Jan MUKAŘOVSKÝ. *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, 684 s. Práce ČSAV.

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 1082 s. Česká historie. ISBN 978-80-7106-963-8.

MĚŠŤAN, Antonín. *Česká literatura 1785-1985*. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1987. 454 s.

OTRUBA, Mojmir. *Božena Němcová: studie s ukázkami z díla B. Němcové*. Praha: Svobodné slovo, 1962, 272 s., [24] s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.

TILLE, Václav. *Božena Němcová*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1969, 260 s. Život a umění.

Svitavách. Pro dosavadní školské úspěchy ho rodiče nechali zapsat na gymnázium v Jindřichově Hradci. Po něm nastoupil na filozofii do Prahy, což byl jakýsi odrazový můstek k univerzitě ve Vídni, kde začal studovat teologii. Nutno říct, že naprostou většinu výuky absolvoval v německém jazyce. Ve Vídni ale jako by prohlédl, probudil se v něm vlastenecký cit, a tak po roce přestoupil na teologii do Prahy. Po dostudování a vysvěcení na kněze pobýval v Jarošově nad Nežárkou a v Kvilicích u Slaného (na obou místech působil jako kaplan), poté vystřídal Václava Štulce u sv. Rafaela v Praze. V roce 1947 odchází do Hrádku u Nechanic, aby se zde stal vychovatelem, a působí zde až do konce svého života, tedy do 8. 12. 1904.²

---

² *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, 371 s.

BRABCOVÁ, Anna. *Z Nekrasína do Hrádku: životní cesta kněze a vychovatele Vojtěcha Hlinky, spisovatele a vlastence Františka Pravdy : (Nekrasín 17. dubna 1817 - Hrádek u Sušice 8. prosince 1904)*. Jarošov nad Nežárkou: Obec Jarošov nad Nežárkou, 2004, 32 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-239-3749-9.

PRAVDA, František. *Františka Pravdy Sebrané spisy*. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1877, 442 s. Národní bibliotéka.

PRAVDA, František a Stanislava ZÁBRODSKÁ. *Vzpomínky Františka Pravdy na gymnazijní studia v Jindřichově Hradci v letech 1830-1836*. Vyd. 1. v této úpravě, Celkově 3. Jindřichův Hradec: Epika, 2013, 52 s. Jh edice. ISBN 978-80-87435-38-0.

3 Religiozita jako pojem

Jak už bylo řečeno v úvodu, Česká republika je považována za jednu z nejateističtějších zemí. Znamená to ale, že by v ní nebyla přítomna religiozita? Mezi těmito dvěma pojmy rozhodně existuje souvislost, určitě se však nedají označit za synonyma.

Najít definici náboženství je vzhledem k jeho rozmanitosti a proměnlivosti hodně obtížné. Obecně je náboženství považováno za vztah mezi člověkem a něčím, co si on sám postavil do pozice boha. Záměrně je zde užito malé písmeno, nemusí se totiž jednat o Boha v křesťanském smyslu slova, může jít o jakousi modlu vytvořenou člověkem.³ Religiozitou se potom rozumí „náboženské přesvědčení, jeho různá míra a jeho odraz v chování a každodenní praxi člověka.“⁴ Je to tedy to, jak víra v Boha a vztah k němu ovlivňuje každodenní život a chování člověka, jeho rozhodnutí, postoje a hodnoty, které vyznává. Religiozita je reálnou existencí náboženství, jeho konkrétní projevy.⁵ Dala by se považovat za jakýsi ukazatel přítomnosti náboženství ve společnosti, jeho reálnou přítomnost mezi lidmi.

Nemusí se však jednat jenom o víru v boha – religiozita je obecně víra v něco nadpřirozeného, něco, co převyšuje lidské chápání, něco, co se nedá racionálně vysvětlit. Dala by se sem zařadit víra v osud, náhodu nebo podobné jevy, které nemají s Bohem nic společného.

Také nutno říct, že i lidé, kteří o sobě tvrdí, že jsou ateisté a v Boha nevěří, mají svou religiozitu – jejich přesvědčení je takové, že žádný Bůh není, a to nějakým způsobem ovlivňuje jejich chování. Tím pádem by se religiozita, na rozdíl od náboženství, dala označit za celospolečenský jev.

---

³ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007, 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

⁴ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

⁵ SEKOT, Aleš. *Sociologie náboženství*. Praha: Svoboda, 1985, 362 s.

4 Kontext pro práci s povídkami

V následujícím textu se pokusím o stručnou interpretaci jednotlivých děl. Vzhledem k tomu, že další text bude z povídek a jejich děje vycházet a pracovat s nimi, považuji za příhodné čtenáře s povídkami seznámit, aby se později lépe orientovaly a chápali souvislosti.

4.1 *Dobry člověk*

Příběh vypráví o Hájkovi, který na svých povozech přepravoval různé zboží z Čech do Vídně a obráceně. Kromě zboží ochotně svezl i chlapce a děvčata, kteří putovali do Vídně do služby. Tak se seznámil i s Madlou, která se rozhodla odejít do Vídně, aby unikla sňatku, do kterého ji nutí její matka a otčím. Při daleké cestě se Hájek a Madla sblížili a oběma bylo velmi těžko, když se museli ve Vídni rozloučit. Hájek ovšem ani ve Vídni nenechával pocestné na holičkách, ale chlapcům vždy pomohl zjednat službu a vyučení u některého z vídeňských mistrů, dívky potom svěřoval paní Kateřině, která byla jeho stará známá, velmi hodná žena, která děvčatům pomohla najít službu a byla jim v cizím městě oporou. Stejně tak zaopatřila i Madlu, které opatřila službu v jedné s úřednických rodin, s vědomím, že jí dává do rukou dobrých lidí. V soukromí se ovšem ukáže nová Madlina paní v úplně jiném světle, je nedůvěřivá, hrubá, Čechům nepřející. Madla u ní přesto vytrvá a pod vzorem jejího laskavého chování se nakonec se i zprvu nepřijemná a zlá paní změní k lepšímu. Mezitím se Hájek vrátí z Vídně domů, kde na něj netrpělivě čeká jeho matka a hlavně sestra, která od něj žádá povolení k sňatku. Hájek rád svolí ke spojení dvou lidí, kteří se mají rádi. Při té příležitosti matka začne na Hájka naléhat, jako už tolikrát před tím, aby si také našel nějakou nevěstu. Při jejich slovech se Hájek rozhodne, že až příště dorazí do Vídně, tak Madle vyzná svou lásku, a pokud ho nebude chtít, tak že si nikdy žádnou jinou nevezme. Cestu mu ale zkomplikuje zranění způsobené jeho koňmi, kteří ho pokopou. Madlu ve Vídni zpráva o jeho stavu velmi zasáhne a zkazí tak štěstí, které Madla právě prožívá, neboť se jí ve Vídni podařilo najít bratra, o kterém poté, co utekl z učení, nikdo léta nic neslyšel. Když se Hájek konečně dočká dne, kdy opět vyrazí do Vídně, čeká ho po příjezdu nepěkné překvapení – nalézá zde Madlu, kterou právě napadl mlynář, kvůli kterému utekla z domova, on ji však našel i ve Vídni a chce si vzít to, o čem si myslí, že mu patří. Naštěstí Hájek přichází včas, aby Madlu zachránil před jeho hněvem a pomstou. Otřesená nastalou situací hledá útěchu v jeho náruči a ráda souhlasí, když se jí zeptá, jestli by se chtěla stát jeho ženou. Během několika málo dní se koná veselka a do své rodné chalupy si Hájek Madlu veze už jako svou ženu.⁶

---

⁶ NĚMCOVÁ, Božena. *Dobry člověk*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 1-96. Národní bibliotéka.

4.2 *Obrázek vesnický*

Povídka je vyprávěna poněkud jinou formou než ostatní povídky. Je vystavěna tak, že žena, která se svou přítelkyní pozoruje procházející svatební průvod, nejprve začne spolu s ní polemizovat o pravé lásce, která je ve velké míře ničena odlišnou vůlí rodičů a sňatky z rozumu. Poté začne vyprávět příběh jedné dívky, která se právě kvůli rodičům a také pomluvám musela své lásky vzdát a ji i jejího milého to nakonec stálo život.

Už od malička si hrávala s Tomšem, chlapcem z vedlejšího statku. Jak dospívali, oba si s Tomšem uvědomili, jak moc se mají rádi a že by spolu chtěli žít. Vše vypadalo dobře, nikdo z rodičů proti tomu nic neměl a už bylo stanoveno i datum svatby. Jejich osud se ale změní, když sedlák z vedlejší vesnice napovídá Tomšovu otci, že Hany rodiče ho přijímají jenom kvůli ní a že s ním nejsou spokojení. Tomšův otec se rozčilí, zapřísahá se, že si Tomeš Hanu nevezme a dohodne mu sňatek s dcerou sedláka. A tak jsou Hana a Tomeš od sebe odtrženi a přinuceni k jinému sňatku.

Když se setkají v hospodě na muzice, řeknou si, že než aby žili jeden bez druhého, raději spolu zemřou. Tomšovi se jeho přání splní ještě ten večer po posledním tanci s Hanou, který je už nad jeho síly, a po nějaké době se odebere na onen svět i Hana.⁷

4.3 *Sestry*

Příběh Hedvičiny nešťastné lásky začíná setkáním s jejím milým Robertem. Scházejí se tajně v lesíku za vesnicí, jelikož o jejich lásce zatím nikdo neví. Vyznávají si navzájem lásku a slibují si věrnost. Hedvika je šťastná a bezmezně oddaná a zamilovaná. Ale hned jak se rozejdou a zamíří každý do svého příbytku, ukazuje se, že Robert vůbec není myslivcem, za kterého se vydává, ale že je kníže, na něhož doma v zámku čeká manželka.

Pravdu o svém „milém“ se má Hedvika dozvědět zanedlouho. Na den kněžniných narozenin se v zámku koná velká sláva, kam se sejdou lidé z širokého okolí. Hedvika se na oslavy moc těší v domnění, že se zde po dlouhé době s Robertem opět uvidí a že ho konečně představí své sestře Johaně, která je jí zároveň i matkou. Po dlouhém čekání se s Robertem opravdu setká, ovšem za poněkud jiných podmínek, než očekávala. Když ho uvidí nastrojeného v bohatých šatech a s kněžnou po boku, dojde jí, jak strašně se v něm mýlila.

Další osudy sledujeme s odstupem jednoho roku, během kterého se mnohé změnilo. Ve městě Burkhard navštěvuje v trestnici svou ženu Johanu a její sestru Hedviku. Co se mezitím odehrálo, prozrazuje Burkhard vyprávěním svému bratranci, který ho přijel navštívit. Po oné

---

⁷ NĚMCOVÁ, Božena. *Obrázek vesnický*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 167-178. Národní bibliotéka.

slavnosti Hedvika dlouho stonala, i když nikdo nedokázal najít příčinu jejích potíží. Jednou k nim přijde rychtář, aby jim oznámil, že se v lese našlo zakopané mrtvé dítě a že se to bude vyšetřovat. Když odejde, přizná Johana Burkhardovi, že to Hedvika zabila své dítě a ona že jí ho pomáhala pohřbít. Obě jsou za své činy odsouzeny, Hedvika na rok, a Johana na tři měsíce. V den, kdy je Johana propuštěna, Hedvika v trestnici umírá.⁸

4.4 *Děvče sirotek*

Příběh *Děvče sirotek* začíná, když k VINOŘICÍM jednoho pozdního prosincového odpoledne přichází vysílená žena se svou dcerou Lucií. Obě jsou velmi vysílené a zmožené, nakonec se jim podaří dojít až do města, kde se jich ujme paní Svátková. V jejím domě nakonec vysílená a promrzlá žena umírá. Následně je vysvětleno, kdo vlastně žena byla – byla manželkou tesaře Lahody. Na toho při práci v Praze jednou sklouzl trám. Manželka i s dcerkou za ním dorazily do Prahy, avšak ani jejich přítomnost, ani pokusy o léčení, na které manželka obětovala veškeré jejich jmění, mu nedokázaly pomoci a nakonec zemřel. Manželka se rozhodla vrátit z Prahy zpět do vesnice, kde žili, cestou je však zastihla sněhová vánice, a tak skončili ve VINOŘICÍCH, které ležely na cestě mezi Prahu a domovem. Paní Svátková zde vystrojila vdově pohřeb a ujala se malého sirotka, který po ní zůstal. Lucie se ale zalíbí malému Ladislavovi, synovi Jirovských, nejváženější rodiny ve městě, která velmi dbá na svou čest a postavení. Po jeho naléhání a s ohledem na jejich postavení, které by jim dovolilo se o děvče dobře postarat, se rodiče rozhodnou, že si vezmou Lucinku k sobě. Přijali ji do svého domu a starali se o ni jako o vlastní dceru. Nejvíce se o ni ale staral Ladislav, který využil každou volnou chvíli, kterou měl, aby byl s ní. Lucie mezitím rostla do krásy, ale s věkem přišel i rozum, který jí přes všechnu Jirovských náklonost napovídal, že přeci jen není z jejich vrstvy a nutil ji zachovávat ke všem z rodiny úctu a vděčnost. To ovšem Ladislava, který se do ní beznadějně zamiloval, úplně ničilo. On Lucii také nebyl lhostejný, ale nechtěla jednat proti vůli svých pěstounů a nedělat nic, co by jim mohlo ublížit. Ladislav se tedy rozhodl, že požádá rodiče, aby svolili ke sňatku s Lucií. Ti však vzhledem k rozdílnosti původu a majetku ke sňatku nechtějí svolit, představovali si pro Ladislava bohatší a váženější manželku. Jako řešení zvolí Luciin odchod z jejich domu i vesnice v naději, že na ni Ladislav zapomene. Po jejím odchodu je Ladislav jako tělo bez duše. Jeho jediná útěcha je paní Svátková, které Lucinka také velmi chybí a se kterou si o ní může promluvit. Rodiče se mu snaží najít nevěstu, Ladislav je však ke všem lhostejný a myslí jen na Lucii. Když otec Jirovský onemocní a Ladislav se o něj stará, opět o něj naléhá, aby se oženil,

---

⁸ NĚMCOVÁ, Božena. *Sestry*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 305-340. Národní bibliotéka.

aby i on měl někoho, kdo by se o něj postaral. Ladislav ovšem nechce ustoupit od lásky k Lucii, a tak pan i paní Jirovská nakonec souhlasí, aby si za manželku vzal k Lucii. Ihned za ní odjede do Prahy, kam odešla do služby, a přiveze si ji zpět do Vinořic, kde vystrojí svatbu.⁹

4.5 *Sládek a jeho schovanec*

U Plavínů probíhá velké balení, neboť jejich syn Kašpar se vydává do světa, aby se u strýce naučil sladovnickému řemeslu. Po dlouhém loučení se vydává na cestu do neznáma, za novým životem. Po několika dnech konečně dospěje k cíli své cesty, ke strýci do Zlatoplodů. Strýc byl člověk dobrosrdečný a veselý, přijmul Kašpara s otevřenou náručí. Teta už byla k němu méně vlídná, žárlila na něho, všechno se jí na něm nelíbilo, dokonce i jméno, a začala mu místo Kašpar říkat Franc. Dále s nimi bývala Tiny, neteř tetičky, která si začala na Kašpara myslet a nadbíhat mu.

Po třech letech se stal z Kašpara tovaryš a postoupil tak na společenském žebříčku o schod výše. Také se shlédne v Haničce, dceři advokáta. Je smluveno, že Kašpar se vydá do světa, aby získal zkušenosti a také aby si něco vydělal, a po návratu že se s Haničkou vezmou.

Na své cestě se zastavil v několika menších pivovarech, kde krátce vypomohl a zase šel dál. Nakonec se usadil v pivovaru v Jindřichově, u řádného sládky. Starosti mu ale dělala jeho dcera Žofie, která mu neustále nadbíhá, Kašpar však stále pamatuje na svou Haničku. Žofie však začne sprádat své sítě. Přemluví Kašparova spolupracovníka, který má známého v pivovaru ve Zlatoplodech, aby mu napsal o událostech v Jindřichově. Dopis vyzní tak, že Žofie je Kašparovou nevěstou. Z odpovědi, která je ovlivněna Tiny, která cítí, že by tím mohla získat Kašpara pro sebe, se zase ukáže, že za Haničkou chodí bohatý direktor, a že také bude svatba. A tak si oba stýskají, že byli tím druhým podvedeni. Hanička z toho onemocní, Kašpar odejde z pivovaru a vrátí se domů do Puškvorce.

Mezitím se však ve Zlatoplodech ukáže, jak byli všichni Tiny a Žofií obelháni a vše se vyjasní. Hanička si dojede spolu s otcem a sládkem pro Kašpara do Puškvorce a zanedlouho se chystá veselka.¹⁰

4.6 *Ženich se čtyřmi sty zlatými*

Ambrož je čeledínem u Blažků, u kterých sloužil už jeho otec, a přestože to není jejich syn, dobře se o něj starají a lidé Ambrožovi neřeknou jinak než Blažek. Otec už je po smrti a o matku

---

⁹ PRAVDA, František. *Děvče sirotek*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 245-282. Národní bibliotéka.

¹⁰ PRAVDA, František. *Sládek a jeho schovanec*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 51-128. Národní bibliotéka.

se starají v chaloupce nedaleko statku, kde Ambrož slouží. Kromě matčiny chaloupky navštěvuje Ambrož ještě jednu, která stojí hned na okraji vedlejší vsi. Zde bydlí Anežka Svatoňová, se kterou se Ambrož zná už od dětství a se kterou si slíbili věrnost a dali si slovo, že se jednou vezmou. To se ale nelíbí Anežčině matce, která by si pro dceru představovala bohatšího a výše postaveného ženicha. Vhodného nápadníka vidí v Martinovi, který pochází ze statku a otec mu slíbil 400 zlatých, až se bude ženit. Když se to Ambrož dozví, rozhodne se, že nepůjde žádat o Anežku dřív, než si také našetří čtyři sta zlatých. Matka na ní ale tlačí, aby si vzala Martina, a když se Anežka neustále vymlouvá, řekne jí, že pokud si Martina nevezme, provdá za něj mladší dceru a té také dá chalupu, a Anežka že bude muset jít sloužit. Anežka je rozhodnutá to pro Ambrože podstoupit, ten se ale trápí tím, že by kvůli němu měla klesnout na společenském žebříčku. Svěří se s tím starému hospodáři, u kterého sloužil ještě jeho otec a o kterého se poslední dobou na výminku staral. Ten se mu po vyslechnutí jeho trápení rozhodne pomoci. Vyzví, kolik má už Ambrož našetřeno, doplatí mu zbytek do čtyř set zlatých a sám s ním dojde ke Svatoňovým požádat pro něj o ruku Anežky. Matka nakonec svolí a Ambrož s Anežkou se vezmou ve velké slávě při oslavách svatby císaře pána.¹¹

---

¹¹ PRAVDA, František. *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 99-138. Národní bibliotéka.

5 Religiozita v povídkách Boženy Němcové

Nyní bude pozornost věnována samotné religiozitě v díle Boženy Němcové. Následující kapitola se bude snažit popsat, v jakých situacích se v povídkách religiozita objevuje a jak je zde popsána

Ve všech povídkách je k sobě do opozice stavěno dobro a zlo, kdy dobro zde většinou zastupují lidé zbožní, jednající podle božích zákonů, a proto nim bezbožníci, jednající ve svůj vlastní prospěch. Kdo je kdo, se mnohdy pozná jenom podle popisu postav – v povídce *Dobry člověk* je Madla popisovaná jako krásná, mladá, Hájek potom jako urostlý a pohledný, oproti tomu mlynář, který Madle způsobuje jen trápení, je zde popsán jako zakrslý a ošklivý. Sama Madla v povídce říká, že je „ošklivec, mrzák od Boha poznamenaný.“¹² V povídce *Sestry* je také již z popisu postav patrné, kdo je hodný a kdo zlý. Hedvika je líčena jako líbezná, se zlatými vlasy, její popis evokuje v člověku anděla. Robert potom, je líčen v myslivecké kamizole, s černými vlasy, knírem a bradkou, tak, jak si mnozí představují pekelníka.

Další výrazný náboženský prvek jsou vnuknutí a komunikace s nadpřirozeným světem. V první povídce, když Madla zjistí, jaké s ní má její otčím plány, je bezradná a modlí se k Panně Marii, od které dostává odpověď, když má pocit, že slyší hlasy, které jí napovídají, aby utekla. Na konci povídky, když Hájek dorazí do Vídně, nejde jako obvykle nejprve k paní Katy, ale něco mu říká, že by měl nejprve zajít za Madlou, a to jí zachraňuje před mlynářem. V *Obrázku vesnickém* se Haně po smrti ve snách zjevuje Tomeš, který ji povolává, aby se co nejdříve přidala k němu. Hedvika na smrtelné posteli vidí matku, která ji k sobě volá. Spojení s pozemským a nadpřirozeným světem vzájemná komunikace mezi nimi je pro náboženství typická, kdy lidé věří, že jejich blízcí jsou stále s nimi i po smrti a dohlížejí na ně, stejně tak samotný Bůh, který je vede a pomáhá jim.

V povídkách se objevují narážky na Bibli, základní knihu, podle které by se měl řídit každý křesťan. Jako příklad uveďme, že Hájek je zde přirovnáván k Samsonovi kvůli své urostlosti a síle, díky které dokázal zabít lva a tisíce mužů,¹³ nebo přirovnání hlavního viníka Tomšova a Hančina trápení ke Kainovi, který jako trest za vraždu svého bratra byl vyloučen ze své země a společenství a musel žít jako bezdomovec a tulák.¹⁴

---

¹² NĚMCOVÁ, Božena. Dobry člověk. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 9. Národní bibliotéka.

¹³ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Sd 14–16. Ekumenický překlad. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

¹⁴ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 4, 1–16. Ekumenický překlad. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

Přesto i postavy, které jsou zde ukazovány jako kladné, bohabojné a snaží se dodržovat boží zákony, dělají chyby a nejsou úplně bez úhony. V povídce *Dobry člověk* by se za takové jednání dalo označit porušení přikázání „*Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.*“¹⁵, kdy Madla neuposlechne své rodiče a místo sňatku uteče. V *Obrázku vesnickém* je provinění žádání o smrt a její zapříčinění, kdy nikdo nemá právo sáhnout si na život, který byl darován Bohem. V *Sestrách* potom zoufalá Hedvika zabijí své dítě, což je také v rozporu s Desaterem Božích přikázání. Za jistou omluvu by se dalo považovat to, že všechny tyto přestupky byly učiněny ze zoufalství a v krajní situaci, navíc všichni provinění svých činů litují a modlí se za odpuštění.

V povídce *Dobry člověk* dále můžeme vidět sílu Božího požehnání a víru v jeho ochranu, která je podle nich to nejdůležitější a nejmocnější. Přímo v povídce je potom řečeno, že nejlépe člověk udělá, když se bude „*spoléhat na Pánaboha a dobré lidi.*“¹⁶ Dalším výrazným projevem religiozity v této povídce je chození do kostela na bohoslužby a modlitby. Když se Madla ocitne ve Vídni, je pro ni velký problém, že jsou zde pouze německá kázání, kterým nerozumí, a hodně pátrá po kostele, kam by mohla chodit na české mše.

Nutno ale říci, že přítomnost na bohoslužbách ještě není zárukou pravé víry člověka a toho, že se podle té víry bude také chovat. Paní, u které Madla ve Vídni slouží, je v kostelích viděna velmi často, proto si paní Katy myslí, že nemůže být zlá, Madla ovšem pocítí, jak moc se mýlila – paní se ukáže jako hrubá, zlá a lakomá. Madlino dobré srdce a laskavé chování je však silnější, a nakonec přemůže i hospodyni, takže se pod Madliným vzorem přece jen změní k lepšímu. Laskavé chování, ochota pomoci, láska k bližnímu – to všechno jsou hodnoty, které Madla vyznává, a hlavně prakticky žije. Nic zlého nepřeje dokonce ani mlynáři, který jí způsobil všechno tohle trápení, a otce, který ji do svatby nutil, omlouvá, že to dělal v dobré víře, aby ji dobře zaopatřil. Na každém hledá jen to dobré a snaží se zůstat stále pozitivní.

Jsou zde ale lidé, které napravit zkrátka nejde – jako třeba rodina, ke které byl Madlin bratr Vavřinec poslán do učení – všichni zde na něj byli zlí, dělali si z něj sluhu a k řemeslu, kterému se zde měl vyučit, ho nepustili. Nejhorší ze všech byl starší tovaryš, který byl pyšný, což je jeden ze sedmi hlavních hříchů, panovačná a namyšlený. Jeho chybějící bohabojnost se ukazuje třeba v příhodě, kdy jenom proto, že mu Vavřinec přinesl chléb, který se mu zdál příliš malý,

---

¹⁵ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ex 20, 12. Ekumenický překlad.* 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

¹⁶ NĚMCOVÁ, Božena. *Dobry člověk.* in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 4. Národní bibliotéka.

hodil s ním o zem. Chléb je mezi křesťany považován za boží pokrm (je o něm zmínka třeba i v jedné z nejznámějších modliteb – modlitbě Páně –, kde křesťané prosí, aby je Bůh zaopatřil – *Náš denní chléb dej nám dnes.*¹⁷), se kterým by se nemělo plýtvat, naopak by se s ním mělo dobře hospodařit. Proto po této příhodě označí tovaryše za pohana, jelikož žádný křesťan by se takhle k božímu dar nechoval.

Obrázek vesnický klade velký důraz na lásku. Autorka nazývá lásku „božím plamenem“ a říká o ní, že „*jen v čistých, vroucích duších zahoří láska opravdivá, horoucí, která člověka blaží a šlechtí.*“¹⁸ Vzorem lásky by nám měla být láska Boží, o které se můžeme v Bibli dočíst: „*Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá.*“¹⁹ Podle žen, které vystupují v povídce, je však již čestná a čistá láska znehodnocena lpěním na pozemských věcech, honbou za majetkem a postavením, čím jsou velmi omezeni a jejich duch se nedokáže povznést.

I zde je Bůh prezentován jako nejvyšší autorita, která na nás dohlíží a ví, co je pro nás nejlepší. Hanka, která se snaží za každou cenu svou lásku zachránit, prosí jednu velmi zbožnou ženu o modlitby za záchranu její lásky. Dostává se jí však odpovědi, kterou nejspíš nečekala – aby vše nechala na Bohu a na jeho vůli a aby se jí neprotivila, že by jinak její svazek, i když by jí ho Bůh dal, nebyl požehnaný a byla by v něm nešťastná. To poukazuje na bezmeznou víru v to, co s námi Bůh zamýšlí. To, že se mu má podvolit, i když je to proti naší vůli, vyžaduje obrovskou důvěru v jeho plán a v to, co s jednotlivými lidmi zamýšlí. Hanka je však přesvědčena, že bez Tomše nemá cenu žít, a tak se začne modlit za to, aby když nemůže žít s ním, tak aby nežila vůbec, a to samé si přeje Tomeš, což je z lidského hlediska pochopitelné, ale, jak už bylo zmíněno výše, v rozporu s křesťanskými zásadami, podle kterých má člověk od Boha vyměřený čas a snaha vzít si ho nebo v to doufat je hříšné. Oni si to ale přáli proto, že věřili, že po smrti vedle sebe spočinou v hrobě a že se spolu zase sejdou v nebeském království a tam už nebude nic, co by mohlo jejich lásce bránit.

---

¹⁷ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Mt 6, 11. Ekumenický překlad.* 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

¹⁸ NĚMCOVÁ, Božena. *Obrázek vesnický.* in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 169. Národní bibliotéka.

¹⁹ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. 1. Kor 13, 4–7. Ekumenický překlad.* 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

V poslední povídce by se Hedvika by mohla zdát jako naivní, snadno oklamatelná. Ale důvod, proč Robertovi tak bezmezně věří, je ten, že on jí odpřisáhl svou lásku a jako svědka své přísahy si vzal Boha, a to je přeci tak obrovská autorita, že by si nikdo bohabojný nedovolil tuto přísahu porušit – proto Hedvika Robertovi bezmezně věří a ani ji nenapadne, že by to nemohla být pravda. O to větší je pro ni rána, když zjistí, že Robert není ten, za koho se vydával a že jeho přísaha byla křivá. Zrazení Boha a zneužití jeho jména je pro ni dokonce ještě horší než to, co tím způsobil jí. Proto se za něj každý den modlí, aby mu Bůh odpustil toto podle ní velmi vážné provinění.

Hojně jsou zde zmiňovány základní křesťanské rituály – chození do kostela, které jsou povinny vykonávat dokonce i vězeňkyně v trestnici, a modlitby, ať už za odpuštění vlastních hříchů nebo za provinění jiných, či Boží pomoc a podporu v nouzi. Zmiňovány jsou zde také některé ze svátostí – když Johana najde mrtvé dítě, neváhá a hned ho pokřtí, protože smrt bez křtu je pro věřící velmi vážná, jelikož nepokřtěný člověk nemá naději na spásu a vykoupení. Poté je dítě pohřbeno v blízkosti kříže, u kterého se Hedvika často modlila. Pohřeb je zde potom konán ještě jeden, Hedvičin, oba jsou však bez účasti kněze a obvyklého obřadu.

Náboženské smýšlení lidí je zde zachyceno i v komické podobě – když v knížecí zahradě narazí prosí lidé, kteří zde jsou na oslavách kněžniných narozenin, na sochu Apollóna, hned se začnou přít, který je to svatý, a vůbec je nenapadne, že sochami nemusí být znázorňováni jenom světci.

Silný motiv je zde odpuštění, o kterém je hodně zmínek na mnoha místech v Bibli a stává se tak pro křesťany důležitým tématem. Modlitby, které pronáší Johana i Hedvika, se týkají toho, aby jim odpustili jejich hřích spáchaný na nevinném dítěti. Hedvika se ale modlí ještě za jedno odpuštění – aby Bůh odpustil Robertovi jeho zradu a jeho křivou přísahu. Velmi silné je, že ona sama mu tuto zradu, která ji přivedla do situace, ve které se teď nachází, a nakonec až k smrti, dokázala odpustit. Ovlivnění jejím rozhodnutím mu jsou ochotni odpustit i její blízcí, soudě, že Bůh jeho činy odplatí.

6 Religiozita v povídkách Františka Pravdy

Tato kapitola bude mít hodně podobné téma jako ta předchozí, s tím rozdílem, že se bude věnovat religiozitě v díle Františka Pravdy.

V povídkách jsou zobrazeny některé z křesťanských svátků, konkrétně památka sv. Mikuláše v povídce *Děvče sirotek* a potom v *Ženichovi se čtyřmi sty zlatými* ten největší a pro křesťany nejdůležitější, Velikonoce. Jsou zde však z trochu jiného úhlu než čistě křesťanského. Vidět jsou spíše tradice, se kterými se postupem času spojily, jako jsou koleda, barvení vajíček a podobně. Jsou to tedy spíše zvyky spojené s pohanskou kulturou.

Další typicky křesťanský prvek je institut kmotra, zdůrazňovaný v povídce *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. Kmotr je něco jako duchovní otec, má pomáhat rodičům s výchovou a starostí o děti a postarat se o ně v případě, že by se rodičům něco stalo. Ambrožův kmotr, starý Blažek, toto postavení vykonává velmi svědomitě, zajišťuje svým kmotřencům službu u něj na statku a pomáhá jim tak v začátcích samostatného života. Velmi významnou pozici má při zajištění Ambrožova štěstí, když mu daruje peníze na zajištění budoucí rodiny a přimluví se za něj u Anežčiny matky, aby svolila k jejich sňatku.

Ve všech povídkách se objevují zmínky o křesťanských stavbách, které lidé budují, aby v nich mohl přebývat Bůh a aby se s ním zde mohli setkávat. V první povídce je to hned na začátku kaple, kde vysílená paní Lahodová najde přístřeší a úkryt, kde si může odpočinout a odevzdat svůj osud Bohu. V povídkách *Ženich se čtyřmi sty zlatými* a *Sládek a jeho schovanec* jsou to Boží muka, což je drobná stavba, která má symbolizovat sloup, u kterého byl bičován Ježíš Kristus. Tyto stavby byly dříve velmi časté, stály na rozcestích a dalších místech, konaly se k nim poutě a lidé se u nich mohli modlit. Kromě kostelů, kaplí apod. to bylo další místo, které symbolizovalo boží přítomnost a kde se člověk mohl s Bohem setkat.

Velmi silná je zde úcta a poslušnost vůči rodičům. Ve všech třech povídkách se mladí hrdinové snaží jim vyhovět a nevzpírat se jejich rozhodnutí a vůli, i když by to mělo znamenat, že oni sami by byli nešťastní. Když Ladislavovi rodiče neschvalují sňatek s Lucií, s těžkým srdcem od něj (prozatím) upustí. Kašpar je po vůli nejen svým pravým rodičům, ale i svému strýci, kterého de facto přijal za druhého otce. Ambrož je velmi nešťastný z toho, že jeho láska způsobila rozkol mezi Anežkou a jeho matkou, a přeje si, aby se spolu zase udobřili a aby od ní dostali požehnání ke svému sňatku, protože nechtějí jednat bez ní. Také velmi miluje svou matku a často se zastavuje ve stavení, aby ji potěšil a drobně obdaroval třeba kouskem chleba.

V povídce *Děvče sirotek* se vesměs setkáváme pouze s postavami, které jsou věřící a svou víru prezentují i skutky. Paní Lahodová se v těžké chvíli obrací na Boha, prosí ho o pomoc a odevzdává mu svůj osud. O její silné víře svědčí i to, že v ní vychovávala dceru, kterou ke zbožnosti musela vést opravdu od malička, protože jak můžeme najít v textu, tak už ve čtyřech letech (a pravděpodobně to uměla mnohem dříve, protože v povídce čteme, že „sotva se jí rozvázal jazyk, již se s ní modlívala“) je schopna se modlit a aspoň trochu chápat funkci a dopady modlitby. Víra, kterou jí matka předala, jí vydrží až do dospělosti. Paní Svátková je velice štedrá žena a ochotná pomoci bližnímu, ráda dělá dobré skutky, které by jí pomohly do nebe, například dětem z chudých rodin rozdává ořechy, ovoce a zeleninu a různé hračky, které její rodina vyráběla. To, že paní Lahodová zemřela v jejím domě a ona má možnost pomoci jí tím, že jí zařídí pohřeb na své náklady a že se postará o Lucii, bere jako požehnání a možnost pro veliké dobrodiní. Je tedy velmi zklamaná, když všichni, od kterých je na pohřbu něco potřeba, odmítnou vzít si od ní peníze a také to považují za dobrý skutek a dobrodiní. Velmi zbožně je zde prezentována i rodina Jirovských, zakládali si na dobré pověsti stejně jako na tom, že jsou velice zbožní, nejen každou neděli a o svátkách chodí do kostela a dodržují zákony církevní stejně jako světské. Také jsou považováni za velké dobrodince, ale tak, jak je zde jejich dobrodiní prezentováno, může působit spíše tak, že než z lásky k bližnímu to dělají proto, aby ukázali, že na to mají a že si to mohou dovolit, prostě proto, že se to při jejich postavení předpokládá. Nicméně u dětí i u těch, kteří jsou u nich ve službě, řádně dbají na víru, čestnost a dodržování církevních i světských pravidel. Tato výchova a požadavky taktéž u dětí vydrží až do dospělosti, například Ladislav na studiích, kde každý vyhledává zábavu, chodí do hospody a podobně, zachovává dobré mravy a nenechá se strhnout chováním ostatních. Všichni se spolu potom modlí za vztah Lucie a Ladislava, aby spolu byli šťastní.

Zbožnost nechybí ani hlavním hrdinům povídky *Sládek a jeho schovanec*. Pro Kašpara je vztah s Bohem velmi důležitý, stejně tak pro jeho sestru Marii. Když se spolu tihle dva před Kašparovým odchodem loučí, odpouštějí si křivdy, kterých se dopustili jeden na druhém při sourozeneckých roztržkách. Také jeden druhému kladou na srdce jako hlavní věc, aby se pravidelně modlili, aby v modlitbách pamatovali jeden na druhého, a hlavně aby se od Boha neodklonili, zůstali mu věrni a zachovávali jeho přikázání, chodili pravidelně ke zpovědi a přijímání, což jsou dvě svátosti důležité pro vztah a kontakt s Bohem, a vyvarovali se hříchů, aby se mohli zase s čistým svědomím setkat a jeden druhého si vážit. Nakonec si dají navzájem požehnání a pokřičují se na čelo. Když se po deseti letech opět scházejí, oba mají radost, že nesešli z Boží cesty i přes různá pokušení. Těch můžeme vidět u Kašpara hned několik. První

pokoušení přijde hned cestou k strýci, když mu jeden ze sedláků odmítne poskytnout nocleh. Ubytuje se tedy v sousedním stavení. V noci však odhalí zloděje, kteří se snaží vloupat k sedlákovi, který ho odmítl. Ve chvíli, kdy si jich všimne, se v něm začne odehrávat vnitřní souboj – začne přemýšlet, že za to, co mu sedlák udělal, by si to zasloužil a že by to z Kašparovy strany byla dobrá pomsta za jeho chování. Vzápětí si ale vzpomene, co slíbil své sestře, a že nechat sedláka vykrást by byl hřích, kterých se chtěl vyvarovat. Nakonec v něm tedy zvítězí jeho dobré přesvědčení a touha zavděčit se Bohu a žít podle jeho zákonů. Druhé pokoušení je už po nějaké době, když už je z něj tovaryš. Přijede za ním jeho rodina a on, který si zvykl na vyšší postavení, se najednou začne stydět za svou rodinu z vesnice. To už hraničí s jedním ze smrtelných hříchů, pýchou, navíc rodina se má ctít za jakýchkoli okolností. Když ale vidí kladnou reakci prostředí na jeho příbuzné, začne se za své chování stydět a otevřeně se ke své rodině hlásit. Oba si tedy zachovali bázeň Boží, a nemusejí se stydět za své činy, protože se ničím proti Bohu neprovinili. Znovu si slíbí, že v tom vytrvají i nadále. To je pro Kašpara velmi těžké dodržet v časech, kdy si myslí, že ho Haninka podvedla, sestra ho ovšem nabádá, aby se tím nenechal svést ke špatnostem, aby všechno odevzdal do rukou Božích, poddal se jeho vůli a tím že se všechno vyřeší. Nejlépe je pak podle Marie milovat Boha více než lidi, protože Bůh nás na rozdíl od lidí nikdy nezradí a bude tu s námi v dobrém i zlém a vždy nám pomůže.

Mezi zbožné lidi se Kašpar dostává i u strýce – „*Nad sládka Plavína nebylo horlivějšího křesťana*“²⁰. Nejen že on sám pravidelně navštěvuje kostel a náboženské průvody, ale nabádá k horlivosti i ostatní. Když někdo rušil klid a pořádek při bohoslužbách nebo průvodech, sládek mu dal za vyučenou. Sám brání duchovní právo proti nepravostem tam, kam světské zákony nedosahují. Všechny povzbuzoval k mravnosti a počestnosti a sám jim šel dobrým příkladem. Pomáhal chudým a potřebným, dával almužny. Často také četl Bibli a byl horlivým zpěvákem náboženských písní při bohoslužbách. V tomhle všem si s Kašparem velmi rozuměli, chodili spolu často do chrámu, kde Kašpar hrával na kůru na flétnu. Zpěv na kůru při bohoslužbách byla velmi častá a oblíbená činnost, které se účastnilo velké množství lidí, je to jiná forma vzdávání chvály Bohu.

Chování, které převzal Kašpar od strýce, si s sebou nese i do služby. Sládci jsou zde obecně prezentováni jako velmi zbožní lidé, při práci si rádi zpívají chvály, aby jim práce šla lépe od ruky a aby ji Bůh požehnal, dělají dobré skutky, poskytují přístřeší a stravu chudým, dávají almužny. Kašpar svým příkladem toto chování ještě umocňuje, je dobrým příkladem jiným

---

²⁰ PRAVDA, František. *Sládek a jeho schovanec*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhupectví I.L. Kober, 1872, s. 70. Národní bibliotéka.

sládkům, kteří po jeho vzoru chodí pravidelně do kostela, modlí se a dělají všechny dobré skutky popsané výše.

V povídce *Ženich se čtyřmi sty zlatými* můžeme vidět i trochu jiný druh religiozity, než je ta čistě křesťanská. Je to víra v nadpřirozeno ve smyslu strašidel a duchů. Nedaleko vesnice, kde se povídka odehrává, stojí jeskyně, které se říká Černá tlama, a která je opředena pověstmi o bezhlavém muži, který v ní přebývá a který v poledne a o půlnoci obchází kolem. Navíc v ní prý sídlí hadi s korunkami na hlavách. Většina obyvatel vesnice se bojí v noci kolem jeskyně jít a mají z ní respekt. Spojení s duchovnem je zde také vidět na příkladu starého hospodáře, který často vzpomíná na svou zemřelou manželku a která se mu zjevuje ve snech a se kterou si i povídá.

Je zachyceno, jak křesťané prožívají neděli, posvěcený den Boží. Všichni se ustrojí do svých nejlepších svátečních šatů. Samozřejmou součástí neděle je účast na bohoslužbě a modlitbách. Zajímavé je naznačení, že děti do kostela brány nebyly, jelikož je zde zmínka, že ranní mše se zúčastnili hospodáři, zatímco čeledíni a děvečky hlídali děti a na mši chodili až později, když už se zase hospodáři vrátili. Z dnešního pohledu je podle mé zkušenosti praxe taková, že děti jsou brány do kostela od útlého věku, aby si na to zvykly. Je to obvyklé v rámci křesťanské výchovy, ale tehdy byly asi zvyky jiné. Z dalšího popisu, jak probíhá nedělní den, čiší klid a pohoda, všichni odpočívají po pracovním týdnu a nabírají síly na další, nikdo nepracuje, nikdo se nehoní, sousedé se zastaví na kus řeči.

Že je víra tématem nejen mezi prostým lidem, svědčí činy, které budou vykonány během oslav císařské svatby – po celém císařství se budou konat bohoslužby a chudým lidem, kteří by chtěli uzavřít sňatek, ale nemají na to prostředky, budou věnovány peníze jako věno. Oslavují tak své štěstí a doufají, že všechny jejich skutky se jim potom vrátí v podobě modliteb o požehnání: „*Boháč ať přeje chudému, ten zas se bude za něj modlit.*“²¹ K almužně a pomoci chudým jsou křesťané nabádáni a měli by pomáhat bližnímu, který je v nouzi, což je zde i konáno – Ambrož díky daru a pomoci od starého Blažka získá svou vyvolenou a může být šťastný.

Z předchozích dvou kapitol je tedy zřejmé, že víra a religiozita má rozhodně v povídkách obou autorů své místo a je jejich důležitou součástí. Ač to na první přečtení nemusí být patrné,

---

²¹ PRAVDA, František. *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhupectví I.L. Kober, 1872, s. 126. Národní bibliotéka.

v dílech se vyskytuje velké množství ukazatelů na křesťanskou víru zejména v chování osob, při jejich rozhodování a prožívání jejich víry. V následujícím textu budou díla více propojena a tematika bude dále rozvedena porovnáním obou stylů a způsobů podávání religiozity.

7 Porovnání charakteru religiozity

Jak bylo ukázáno, u obou autorů se prvky religiozity v jejich povídkách vyskytují v hojně míře. U obou autorů můžeme vidět důraz na základ křesťanské víry, kterým je chození do kostela, modlitby, víra v Boží vedení, dodržování Božích zákonů apod. Většina postav se potom podle těchto pravidel řídí, snaží se je zachovávat, chovat se dobře k ostatním lidem atd.

Přesto má každý svůj osobitý styl, kterým religiozitu podává. V charakteristice religiozity v díle každého z autorů je několik shodných rysů, což jsou právě ty základy jako je chození do kostela, modlitby a podobně, které se opakovaně vyskytují ve všech povídkách, jsou zde ale i rozdíly, například v míře výskytu zla, v rozdílech mezi teorií a praxí ve víře apod. To pramení z osobnosti autorů, z jejich vlastních zkušeností, z prostředí, v jakém se pohybovali, a v neposlední řadě z toho, jak víru prožívali oni osobně.

Když se podíváme blíže na povídky Františka Pravdy, zjistíme, že bychom těžko hledali nějakou vyloženě negativní postavu. Ano, jsou zde lidé, kteří dělají chyby, ale nedá se o nich říct, že by byli vyloženě zlí, ta špatná stránka v nich není tak intenzivní. Způsobují sice roztržky, stavějí se proti dobru, snaží se z různých pohnutek (většinou hledí na vlastní prospěch) překazit lásku a dobré úmysly ostatních lidí, ale nakonec buď sami dobru ustoupí a podpoří správnou věc, jako je tomu u rodičů v *Děvčeti sirotkovi* nebo Anežčiny matky v *Ženichovi se čtyřmi sty zlatými*, nebo je dobro nakonec přemůže a jejich lži a lsti je dostihnou a sami na ně doplatí, jako tomu je v *Sládkovi a jeho schovanci*. Oproti tomu u Boženy Němcové je v každé povídce alespoň jedna postava, která je ukázána jako vyloženě záporná, špatná a zlá. Povaha těchto postav se často projevuje v jejich zevnějšku, kdy už z popisu je poznat, že se nejedná o čestné a spravedlivé lidi. V *Dobrému člověku* je to mlynář, prezentovaný jako starý zloduch, násilník, pyšný a sebestředný. V *Sestrách* je to Robert, který bezcitně ubližuje lidem kolem sebe, využívá je a manipuluje s nimi. V *Obrázku vesnickém* by se potom za takový případ dal označit sedlák, který namluví Tomšovu otcí lži o vztahu Hančiných rodičů k Tomšovi a zničí tak jejich štěstí ve prospěch své dcery, která se následně vdá za Tomše. Rodiče jsou potom v této povídce, na rozdíl od díla Františka Pravdy, nezlomní ve svém rozhodnutí a nedají se přesvědčit, aby neničili štěstí svých dětí jenom proto, že by tím utrpěla jejich čest.

Navíc těžké hříchy a provinění v díle Boženy Němcové vidíme i u osob, které jsou zde prezentovány jako kladné, jak už bylo nastíněno výše, zatímco u Františka Pravdy dbají na správnost svého chování a dodržování zákonů, světských i církevních. Povídky Boženy

Němcové to přibližuje realitě všedního života, kde nikdo není bezchybný, ovšem z hlediska religiozity a víry se jedná o selhání postav.

Jsou tu tedy dva různé způsoby, jak ukázat na religiozitu lidí a tím pádem na jejich dobrotu. První způsob, použitý Františkem Pravdou, je vykreslit jakýsi ideál, jak by to vypadalo, kdyby byli všichni dobří a žili podle Božích zákonů s tím, že drobné prohřešky a nedorozumění se vždy vysvětlí a příběh vede k šťastnému konci, což je další z charakteristik povídek pana Pravdy, že ve většině případů mají dobrý konec. Oproti tomu postup Boženy Němcové, který by se dal popsat tak, že zdůrazňuje dobro jako protiklad zla, zdůrazňuje dobrotu lidí pramenící z jejich religiozity v kontrastu s lidmi zlými. Bohužel často povídky nemívají pohádkový konec, kdy dobro nad zlem zvítězí, ale trochu realističtější, nepříliš šťastný pro hlavní aktéry příběhu. Výjimkou je třeba povídka *Dobry člověk*.

Další rozdíl může být vidět, když porovnáme, na kolik je víra a jí ovlivňované smýšlení a uvažování přenášeno do hmotné roviny, reálného života a opravdu vykonaných skutků. To, že jsou na základě přesvědčení přijímány nějaká rozhodnutí, která ovlivňují konání, to je totiž ta pravá religiozita. U Boženy Němcové je hodně přemítání, hovorů o víře a křesťanských hodnotách, jako je láska, odpuštění apod., ale v praxi jsou tyto hodnoty vykresleny jako slabosti a hrdinové, kteří je praktikují, jsou poraženi lidmi, které tyto hodnoty necítí a jdou za svým cílem i přes mrtvoly. Naopak u Františka pravdy více vidíme přenášení víry do reálného života, skutečné činy, hodně dobrých skutků, které vedou ke správnému konci.

Po zhodnocení všech výše podaných informací by se tedy dalo shrnout, že ačkoli se u obou autorů religiozita vyskytuje ve vysoké míře, u Františka Pravdy by se dala označit za viditelnější a více reálnou, kdy jsou více vidět reálné skutky a činy, které něco změní a ovlivní. U Boženy Němcové je potom spíše v rovině duchovní, lidé se zde hodně oddávají modlitbám nebo přemítání o náboženských věcech, reálné skutky jsou zde však méně časté.

8 Různé podání svateb a manželství

V každé povídce vidíme nějakou formu vztahu, která ve většině případů vyústí do sňatku. Nicméně i tady je jistý rozdíl mezi podáním vztahů a sňatků u Františka Pravdy a u Boženy Němcové, opět ovlivněný osobní zkušeností, okolím a dalšími vlivy.

Manželství patří v katolické víře k jedné ze sedmi svátostí. Křesťané věří, že je to posvátný svazek ustanovený Bohem, jelikož i on si byl vědom toho, že „*Není dobré, aby člověk byl sám.*“²², a proto stvořil ženu jako společníci a pomocnici.

Sňatek dvou lidí by měl být dobrovolný, činěný z lásky, měl by je oba naplňovat a činit šťastnými – „*Proto muž opustí svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.*“²³ To, že se ze sňatků začal dělat obchod, který má přinést majetek, moc nebo postavení, jak můžeme v povídkách vidět, se dá považovat za lidskou zvrácenost a vypočítavost. Navíc postupně do vztahů a sňatků začal zasahovat státní aparát a byrokracie, která je měla pod kontrolou a vydávala povolení k svatbě apod. Na druhou stranu by se dalo říct, že to rodiče vlastně dělali pro dobro svých dětí, kterým chtěli zajistit dobré živobytí a zajistit jejich budoucnost. Problém je, že se starali pouze o finanční zabezpečení a duchovní rovinou se nikdo moc nezajímal.

Přesně tak tomu bylo v povídce *Dobry člověk*, *Děvče sirotek* a *Ženich se čtyřmi sty zlatými*, kdy rodiče, tak jako v mnoha dalších případech, nekoukali na lásku a zalíbení, ale jmění a postavení. To vedlo v prvních dvou případech k vykonanému a ve třetím k hrozícímu odchodu z domova a rozchodu s rodiči (či u Lucie v povídce *Děvče sirotek* s pěstouny). Zda byl tento vztah napraven v případě Madly, se z povídky nedozvíme, najde ale své štěstí a lásku bez ohledu na rodiče. Ve druhém a třetím případě k nápravě dojde, u Lucie stačí přesvědčení Ladislava, že jenom s ní bude šťastný, které se po přemlouvání a ujišťování přeneso i na rodiče, u *Ženicha se čtyřmi sty zlatými* je zde ale dodržena potřeba zabezpečení, kdy svolení k sňatku dostanou Ambrož a Anežka teprve tehdy, když Ambrož přinese svůj díl majetku a zaručí se za něj vážený statkář. Tím se obě povídky, kde mladým milencům záleží na tom, aby se sňatkem rodiče souhlasili, liší od první jmenované, kde se Madla vdá bez vědomí rodičů.

Pomluvy šířící se okolím a snaha o zachování cti se objevují v povídkách *Obrázek vesnický* a *Sládek a jeho schovanec*. V obou případech je zde sňatek dvou mladých milujících lidí už domluvený, ale pak zasáhne lidská zášť a pomluvy, které berou rodiče jako urážku na cti a kvůli

---

²² Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 2, 18. Ekumenický překlad.* 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

²³ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 2, 24. Ekumenický překlad.* 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

tomu nedovolí, aby se sňatek uskutečnil. Obě povídky se poté opět liší koncem, kdy v první zůstanou rodiče neoblomní, zatímco ve druhé se nechají obměkčit. To, že v povídce *Obrázek vesnický* odmítnou rodiče sňatek vlastně jenom ze vzdoru a kvůli něčemu, za co ani jeden ze snoubenců nemůže ovlivnit a vlastně to ani není pravda, je vůči nim velice kruté a nespravedlivé. Lidské pomluvy a lži málem rozbijí i vztah Hany a Kašpara, který se však po vyjasnění celé situace podaří zachránit a rodiče jsou ochotni kvůli štěstí svých dětí odpustit.

V povídce *Sestry* se nejedná o stejný problém jako v ostatních povídkách – Hedvika se domnívá, že ať už by si vybrala kohokoli, kdo by ji měl opravdu rád a postaral by se o ni, sestra Johana, která nad ní drží ochranou ruku, by nebyla proti. Hedvice je zde ponechána volnost v tom, koho si vybere za svého manžela, ani to však nedopadne dobře. To může mít dvojí vyznění – první varianta je, že to takto autorka napsala jako jakési varování, chtěla poukázat na zákeřnost některých lidí. Druhý důvod by mohl být ten, že chtěla poukázat na to, že role rodičů na rozhodování o sňatcích je důležitá a že by si děti měly nechat poradit a nespolehat se jen na sebe. Ovšem s přihlédnutím k manželství Boženy Němcové, ke kterému byla přemluvena matkou a které nebylo příliš šťastné, se tato možnost jeví jako méně pravděpodobná.

9 Oblíbenost autorů tehdy a teď

Další otázka, kterou je vhodné otevřít a na kterou už bylo v průběhu práce poukazováno, je známost a oblíbenost autorů a srovnání jejich popularity v době jejich tvorby a v současnosti. Je zde několik vodítek, které můžou prozradit, co by mohlo čtenáře přitahovat a co naopak odrazovat od děl jednoho či druhého autora, v dnešní době je však zjevné, že co se týče známosti a popularity, tak je jednoznačně v popředí Božena Němcová, jejíž dílo je považováno za klasiku a klenot české literatury, zatímco se jménem Františka Pravdy se setkáváme jen zřídka.

Když shrneme dílo Františka Pravdy, můžeme vidět několik věcí, které mohly prosté lidi v jeho době přitahovat a činit jeho povídky oblíbenými. První věc je prostředí, kde se povídky odehrávají. Většina díla se totiž odehrává na místech, která byla lidem známá a blízká, spíše ve vesnickém prostředí nebo menších městech. Hlavními postavami jsou jedinci spíše z nižších vrstev, nepříliš majetní, ale laskaví a milí, kteří se snaží zdolat životní úskalí a vydobýt si své štěstí. Pro tehdejší čtenáře tak bylo snadné vcítit se do jejich situace a spolu s nimi prožívat jejich příběh, jelikož oni měli podobné problémy. Důležité potom je, že v povídkách hrdinové svých cílů dosáhnou, jejich příběh má šťastný konec, což čtenáře může motivovat a dát jim naději, což jsou další pozitivní faktory. Navíc je život celkem zidealizovaný, vše nakonec dobře dopadne a vyhraje dobro, zatímco zlo je potrestáno, a to mohlo pomáhat lidem uniknout z každodenní reality, od svých problémů do ideálního světa, kde všechno dobře dopadne.

I přes zjevnou přitažlivost však povídky zapadly a když se dnes někde zmíní jméno Františka Pravdy, téměř nikdo nemá tušení, o koho jde. Může to být vlivem historického vývoje, kdy nebylo v českých zemích křesťanství příliš přáno, a postava katolického kněze se nehodila do vyučovaného literárního kánonu, možná se ztrátou aktuálnosti problémů ztrácelo na hodnotě i jeho dílo. Každopádně se dnes s jeho jménem setkáme jen velmi zřídka, ačkoli se jedná o dílo zajímavé.

Naproti tomu dílo Boženy Němcové zabírá široké společenské spektrum, odehrává se na několika odlišných místech, ukazuje život od vesnic přes větší i menší města a okrajově dokonce čtenáře zanesení až na zámek. Toto prostředí je však líčeno jako zkažené a odkloněné od Boha – třeba Vídeň v povídce *Dobrý člověk*, kde si sami někteří její obyvatelé, například paní Kateřina, stěžuje na zkaženost zdejších obyvatel a obává se o dívky, které sem přicházejí do služby, aby se také nepokazily, a snaží se je chránit. Městské prostředí je zde v kontrastu s tím vesnickým, které je spíše považováno za čisté. To mohlo jistě lichotit potenciálním

vesnickým čtenářům, je ale otázkou, k jaké cílové skupině se díla opravdu dostala, a jako pravděpodobnější se jeví to, že četbou se zabývaly spíše vyšší vrstvy, jakožto vzdělanější a méně zaneprázdňené. Ovšem ani v tomto „čistém“ venkovském prostředí nedosáhnou hrdinové svého šťastného konce, jsou přemoženi lidmi kolem sebe a nepříznivými okolnostmi, kterým nakonec podlehnou. Na druhou stranu oproti povídkám Františka Pravdy působí více realisticky, opravdově, takže mohou dnešním čtenářům podat obrázek tehdejšího každodenního života, který se jeví více důvěryhodně než u pravděpodobně zidealizovaných příběhu Františka Pravdy.

10 Závěr

Práce se zabývala rozbořením díla Františka Pravdy a Boženy Němcové. Cílem práce bylo zanalyzovat povídky, které byly vybrány jako vzorové, a poukázat v nich na prvky religiozity, které se zde vyskytují. Tyto prvky a obecně způsob podání religiozity u autorů byl následně komparován. Okrajově se práce dotkla i dalších otázek, jako je podoba vztahů a sňatků v podání autorů, či známost a oblíbenost autorů v době jejich tvorby a v současnosti.

Prvky religiozity, tedy reálné působení náboženství na život lidí, byly nalezeny u obou autorů – těmito prvky jsou například chození lidí do kostela, modlitby, slavení nedělí a dalších křesťanských svátků a dodržování křesťanských zásad jako láska k bližnímu, pomoc člověku v nouzi nebo třeba vzájemné odpouštění. Tyto projevy jsou zejména u Františka Pravdy velice silné, u Boženy Němcové jsou potom poněkud utlumeny působícími protikladnými negativními vlivy, jelikož se zde více než u Františka Pravdy objevují záporné postavy a jejich jednání. Na jednu stranu by se tedy dalo říct, že v díle Boženy Němcové v kontrastu se zlem a špatnými činy dobro více vynikne, na stranu druhou však u Františka Pravdy vidíme téměř ideální společnost, kde zlo působí jen minimálně, je správným chováním v souladu s křesťanskými zásadami poraženo a ctění Boha a důvěra v něj je odměněno. K tomu však u Boženy Němcové nedochází a zlo a špatné chování často zvítězí.

Podobné tendence jsou zde i v případě vztahů a sňatků. U Františka Pravdy mladí milenci, přestože musejí překonat překážky a nástrahy okolí, které si sňatek často nepřeje, na konci dosáhnou svého, změní okolnosti ve svůj prospěch a dokážou ty, co se sňatkem nesouhlasí, přesvědčit nebo na ně vyvrát. Oproti tomu u Boženy Němcové sňatky ve většině případů nemají šťastnou podobu, buď ztroskotají na nepřízni okolí, jak tomu bylo v povídce *Obrázek vesnický*, nebo jako v *Sestrách*, kde je nešťastný vztah sám o sobě, jelikož ho jeden z partnerů bere jen jako hru.

Po sumarizaci informací o samotných autorech a analýze jejich děl je závěr takový, že ačkoli se religiozita vyskytuje u obou autorů, u Františka Pravdy je více viditelná a více zasahuje do událostí v jednotlivých povídkách. Potvrzuje se tak předpoklad vyslovený v úvodu práce, že to, v jakém prostředí autoři žili a jejich povolání ovlivňovalo jejich tvorbu.

11 Poznámkový aparát

¹ *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, 371 s.

DVOŘÁK, Karel, Felix VODIČKA a Jan MUKAŘOVSKÝ. *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, 684 s. Práce ČSAV.

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 1082 s. Česká historie. ISBN 978-80-7106-963-8.

MĚŠŤAN, Antonín. *Česká literatura 1785-1985*. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1987. 454 s.

OTRUBA, Mojmir. *Božena Němcová: studie s ukázkami z díla B. Němcové*. Praha: Svobodné slovo, 1962, 272 s., [24] s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.

TILLE, Václav. *Božena Němcová*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1969, 260 s. Život a umění.

² *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, 371 s.

BRABCOVÁ, Anna. *Z Nekrasína do Hrádku: životní cesta kněze a vychovatele Vojtěcha Hlinky, spisovatele a vlastence Františka Pravdy*. (Nekrasín 17. dubna 1817 - Hrádek u Sušice 8. prosince 1904). Jarošov nad Nežárkou: Obec Jarošov nad Nežárkou, 2004, 32 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-239-3749-9.

PRAVDA, František. *Františka Pravdy Sebrané spisy*. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1877, 442 s. Národní bibliotéka.

PRAVDA, František a Stanislava ZÁBRODSKÁ. *Vzpomínky Františka Pravdy na gymnazijní studia v Jindřichově Hradci v letech 1830-1836*. Vyd. 1. v této úpravě, Celkově 3. Jindřichův Hradec: Epika, 2013, 52 s. Jh edice. ISBN 978-80-87435-38-0.

³ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007, 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

⁴ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

⁵ SEKOT, Aleš. *Sociologie náboženství*. Praha: Svoboda, 1985, 362 s.

⁶ NĚMCOVÁ, Božena. *Dobrý člověk*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 1-96. Národní bibliotéka.

⁷ NĚMCOVÁ, Božena. *Obrázek vesnický*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 167-178. Národní bibliotéka

- ⁸ NĚMCOVÁ, Božena. *Sestry*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 305-340. Národní bibliotéka.
- ⁹ PRAVDA, František. *Děvče sirotek*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 245-282. Národní bibliotéka.
- ¹⁰ PRAVDA, František. *Sládek a jeho schovanec*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 51-128. Národní bibliotéka.
- ¹¹ PRAVDA, František. *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 99-138. Národní bibliotéka.
- ¹² NĚMCOVÁ, Božena. *Dobry člověk*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 9. Národní bibliotéka.
- ¹³ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Sd 14–16. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ¹⁴ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 4, 1–16. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ¹⁵ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ex 20, 12. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ¹⁶ NĚMCOVÁ, Božena. *Dobry člověk*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 4. Národní bibliotéka.
- ¹⁷ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Mt 6, 11. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ¹⁸ NĚMCOVÁ, Božena. *Obrázek vesnický*. in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 169. Národní bibliotéka.
- ¹⁹ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. 1. Kor 13, 4–7. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ²⁰ PRAVDA, František. *Sládek a jeho schovanec*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 70. Národní bibliotéka.
- ²¹ PRAVDA, František. *Ženich se čtyřmi sty zlatými*. in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 126. Národní bibliotéka.
- ²² Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 2, 18. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.
- ²³ Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gen 2, 24. Ekumenický překlad*. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

12 Použité biblické zkratky

Gen – Genesis (První kniha Mojžíšova)

Ex – Exodus (Druhá kniha Mojžíšova)

Sd – Soudců genesis

Mt – Evangelium podle Matouše

1. Kor – 1. list Korintským

13 Seznam literatury

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. 9. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-30-1.

Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, 371 s.

BRABCOVÁ, Anna. *Z Nekrasína do Hrádku: životní cesta kněze a vychovatele Vojtěcha Hlinky, spisovatele a vlastence Františka Pravdy : (Nekrasín 17. dubna 1817 - Hrádek u Sušice 8. prosince 1904).* Jarošov nad Nežárkou: Obec Jarošov nad Nežárkou, 2004, 32 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-239-3749-9.

DVOŘÁK, Karel, Felix VODIČKA a Jan MUKAŘOVSKÝ. *Dějiny české literatury.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, 684 s. Práce ČSAV.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku.* 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 1082 s. Česká historie. ISBN 978-80-7106-963-8.

MĚŠŤAN, Antonín. *Česká literatura 1785-1985.* 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1987. 454 s.

NĚMCOVÁ, Božena. *Dobrý člověk.* in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 1-96. Národní bibliotéka.

NĚMCOVÁ, Božena. *Obrázek vesnický.* in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek čtvrtý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 167-178. Národní bibliotéka.

NĚMCOVÁ, Božena. *Sestry.* in: Boženy Němcové Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1875, s. 305-340. Národní bibliotéka.

OTRUBA, Mojmír. *Božena Němcová: studie s ukázkami z díla B. Němcové.* Praha: Svobodné slovo, 1962, 272 s., [24] s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.

PRAVDA, František. *Děvče sirotek.* in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 245-282. Národní bibliotéka.

PRAVDA, František. *Sládek a jeho schovanec.* in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek první. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 51-128. Národní bibliotéka.

PRAVDA, František. *Ženich se čtyřmi sty zlatými.* in: Františka Pravdy Sebrané spisy. Svazek druhý. V Praze: Nákladem kněhkupectví I.L. Kober, 1872, s. 99-138. Národní bibliotéka.

PRAVDA, František a Stanislava ZÁBRODSKÁ. *Vzpomínky Františka Pravdy na gymnazijní studia v Jindřichově Hradci v letech 1830-1836.* Vyd. 1. v této úpravě, Celkově 3. Jindřichův Hradec: Epika, 2013, 52 s. Jh edice. ISBN 978-80-87435-38-0.

ŘÍČAN, Pavel. Psychologie náboženství a spirituality. Praha: Portál, 2007, 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

SEKOT, Aleš. Sociologie náboženství. Praha: Svoboda, 1985, 362 s.

TILLE, Václav. *Božena Němcová*. 9. vyd. Praha: Odeon, 1969, 260 s. Život a umění.